

Економічні науки

УДК 336.71

Савченко Альона Олександрівна

студентка

Київського національного університету технологій та дизайну

Savchenko Alona

Student of the

Kyiv National University of Technology and Design

**БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО
БІЗНЕСУ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ
BANK LENDING OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES AND
ITS DEVELOPMENT PROBLEMS IN UKRAINE**

***Анотація.** Проаналізовано основні проблеми кредитування суб'єктів малого і середнього бізнесу, такі як: високі процентні ставки, недостатнє забезпечення, складні процедури кредитування та вплив економічної кризи, високий рівень фінансової нестабільності, нестабільний грошовий потік, відсутність доступу до кредитних ресурсів, низький рівень капіталізації. Зроблено аналіз поточного стану банківського кредитування економіки України.*

***Ключові слова:** кредитування, кредитоспроможність, економічна криза, лізинг, факторинг, фінансова грамотність, краудфандинг, NPL, диференціація кредиту.*

***Summary.** The main problems of lending to small and medium-sized businesses are analyzed, such as: high interest rates, insufficient collateral, complex lending procedures and the impact of the economic crisis, high level of financial instability, unstable cash flow, lack of access to credit resources, low*

level of capitalization. An analysis of the current state of bank crediting of the Ukrainian economy was made.

Key words: *lending, creditworthiness, economic crisis, leasing, factoring, financial literacy, crowdfunding, NPL, credit differentiation.*

Вступ. Доступ до фінансування є ключовим фактором розвитку малого та середнього бізнесу (надалі МСБ). Аргументом також є те, що ефективно банківське кредитування сприяє економічному зростанню. Малі та середні підприємства є основним джерелом нових робочих місць, інновацій та конкуренції, швидше реагують на зміни ринку та задовольняють потреби невеликих ніш, сприяють розвитку регіонів та підвищенню рівня життя населення. Дуже велика частина МСП зіштовхуються з обмеженням доступу до власних коштів, що ускладнює їх розвиток та розширення. Однак в Україні існують численні проблеми, які обмежують можливості банків у наданні кредитів МСБ. У країнах із розвинутими інститутами кредитування, підтримка МСБ значно сприяє розвитку економіки, створенню робочих місць і підвищенню рівня життя. Україні необхідно вирішувати існуючі проблеми комплексно, що допоможе забезпечити стабільний розвиток цього сектору.

Мета дослідження полягає у розробленні пропозицій щодо мінімізації ризиків для банків в процесі кредитування та забезпечили доступність кредитів для МСП. Розуміння потреб МСП дозволяє розробляти нові фінансові продукти, які б відповідали їхнім специфічним вимогам.

Результат дослідження. Кредит виник на певному етапі розвитку товарно-економічних відносин у суспільстві: коли продавцю необхідно було продати товар, а у покупця не було грошей, щоб його купити (оскільки він ще не виробив свій товар або не продав його), виникала потреба у передачі продавцем покупцю товару з відстрочкою платежу,

тобто, в кредит. У цьому полягає найбільш загальна причина необхідності у кредиті. Боржник, отримавши купівлю у кредит, замість передачі продавцю грошей, виписував йому письмове зобов'язання, де вказувалися умови та терміни погашення боргу [1, с. 15]. Банківське кредитування – це економічні відносини між банком (кредитором) та позичальником, що виникають у зв'язку з наданням банком грошових коштів у тимчасове користування на умовах повернення, платності та, як правило, забезпеченості [8]. Воно є одним із основних інструментів фінансової системи, що забезпечує рух грошових коштів між суб'єктами економічної діяльності (як фізичними, так і юридичними особами). Система банківського кредитування представляє собою модель, що відповідає характеру ринкових відносин, переходу від централізованих до децентралізованих методів кредитування економічних суб'єктів. Вона охоплює принципи, об'єкти та методи кредитування, механізми надання та погашення позик, а також банківський контроль в процесі кредитування [2].

Банківське кредитування є одним з найважливіших інструментів фінансування економічної діяльності. Воно забезпечує підприємствам необхідні кошти для інвестицій, розвитку виробництва та подолання сезонних коливань. Однак, стан банківського кредитування в Україні протягом останніх років зазнавав суттєвих змін під впливом різних факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Ключовими факторами є такі проблеми як:

- обережність банків – після фінансової кризи 2014 року українські банки стали більш обережними у наданні кредитів, особливо довгострокових. Це пов'язано з підвищенням рівня ризику неплатежів та необхідністю формування більших резервів під проблемні кредити;
- зростання процентних ставок – висока інфляція, девальвація гривні та підвищення облікової ставки Національного банку України

призвели до зростання процентних ставок за кредитами, що зробило їх менш доступними для підприємств;

- переважання короткострокових кредитів – більша частина кредитів надається на короткий строк, що обмежує можливості підприємств для довгострокових інвестицій;

- зростання непрацюючих кредитів – так, незважаючи на вжиті заходи, рівень непрацюючих кредитів в українській банківській системі залишається високим, що свідчить про проблеми із якістю кредитних портфелів банків;

- зростання ролі державних програм – для стимулювання кредитування економіки держава розробила ряд програм, які передбачають надання гарантій, компенсацію відсотків та інші форми підтримки;

- розвиток альтернативних джерел фінансування – зростає роль таких джерел фінансування, як лізинг, факторинг, краудфандинг, що дозволяє підприємствам отримувати кошти за відсутності банківських кредитів [6].

Стан банківського кредитування в Україні залишається складним, але є ознаки поступового покращення. Для подальшого розвитку кредитування необхідно вживати заходів, спрямованих на підвищення довіри до банківської системи, зниження рівня кредитних ризиків та стимулювання попиту на кредити з боку бізнесу. Українська банківська система є важливою складовою національної економіки та відіграє ключову роль у фінансовій безпеці підприємств та населення. Банківська система кредитування в Україні є важливою складовою економіки країни, яка забезпечує доступ до кредитів для населення та підприємств. В Україні багато банків використовують різні кредитні продукти, такі як: кредитні картки, автокредити, житлові кредити, бізнес-кредити та інші. Тому для оцінки банківського сектора кредитування в Україні за останні роки доцільно спочатку розглянути основні тенденції функціонування

банківського сектора [3]. Так, кредитування у 2019 році зросло на 7,1% порівняно з попереднім роком, але у 2020 та 2021 роках спостерігалось зниження на 7,6% та 8,8% відповідно.

Однак 1 січня 2022 року знову відбулося зростання на 10,4 % порівняно з попереднім роком. Станом на 1 січня 2023 р. загальна кількість кредитів знизилася на 2,9 % порівняно з 1 січня 2018 р. Період 2019-2024 років для української економіки був надзвичайно складним та турбулентним. Пандемія COVID-19 стала безпрецедентним випробуванням для світової економіки, і малий та середній бізнес (МСБ) опинився серед найбільш вразливих секторів економіки. Повномасштабне вторгнення росії в лютому 2022 року суттєво вплинуло на всі сфери економічної діяльності, в тому числі і на банківський сектор (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів банківського кредитування в Україні за 2018-2023 рр.,

млн. грн.

Дата	Наданні кредити, млн.грн.	Кредити органам державної влади, млн.грн.	Кредити суб'єктам господарювання, млн.грн.	Кредити фізичним особам, млн.грн.	Кредити небанківським фінустановам, млн.грн.
2018 р.	1042798	1517	870302	170938	42
2019 р.	1118618	286	919054	196634	66
2020 р.	1033539	4724	822020	206761	33
2021 р.	963664	11545	752503	199556	60
2022 р.	1065347	26973	795513	242633	288
2023 р.	1036129	24809	801327	209944	48

Джерело: складено автором на основі [3]

Проведений аналіз ключових тенденцій та викликів, з якими зіткнулося банківське кредитування в Україні протягом цього періоду, показав, що за період введення воєнного стану в Україні кредитний портфель реального сектора економіки скоротився на 2,6 млрд. грн., але бізнес поступово адаптувався до сьогоденних реалій.

Кредити великих підприємств становили 23,44 % цього портфеля, кредити середніх підприємств – 31,5 %. Кредитний портфель малого бізнесу сформував 9,76 % кредитного портфеля, а кредити мікропідприємств – 20,01 %. У той же час компанії з річним доходом менше 50 000 євро мали найбільший портфель серед мікропідприємств (49,6 % від загального портфеля мікропідприємств). На другому місці портфель компаній із річним доходом від 500 000 до 2 мільйонів євро (він становив 31,9 % кредитного портфеля мікропідприємств). Частка портфеля компаній із доходом від 50 до 500 тисяч євро склала 18,5 % портфеля мікропідприємств [4]. Серед банків із часткою держави за обсягом кредитного портфеля юридичних осіб лідирують: АТ КБ «Приватбанк» (25,40 % загального обсягу КП юридичних осіб без вирахування резервів на 1 квітня 2024 р.), АТ «Ощадбанк» (11,98 %) та АТ «Укресімбанк» (11,64 %).

З банків з приватним капіталом до трійки лідерів з кредитування юридичних осіб увійшли: АТ «ПУМБ» (частка в портфелі БСУ – 5,88 %), Акціонерний банк «Південний» (2,59 %) та АТ «ТАСКОМБАНК» (1,72 %). Серед банків іноземних банківських груп лідирують: АТ «Райффайзен Банк» (7,21 %), АТ «ОТП БАНК» (3,5 %) та АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» (2,64 %) [4]. Отже, банки в Україні продовжують стабільно розвиватися, навіть незважаючи на повномасштабну війну та складну економічну ситуацію у країні та світі. У 2023 році обсяг коштів клієнтів у банках збільшився з 1,93 до 2,44 трлн. грн., а на початок 2024 року кошти фізичних осіб досягли 1 трлн. грн. [5].

Висновок. Отже, банківське кредитування малого і середнього бізнесу (МСБ) в Україні є важливим механізмом для підтримки підприємництва та економічного зростання. Проте розвиток цієї сфери стикається з низкою проблем і викликів, які заважають повному використанню потенціалу МСБ. Малий та середній бізнес в Україні почав

розвиватися останніми роками, відновлюючись після наслідків кризи. Тим не менш, конкуренція та боротьба за ринок збуту, дефіцит капіталу залишаються актуальними для підприємств будь-якої форми власності та масштабів діяльності. На кредитування МСБ впливають багато факторів [7].

Банківське кредитування МСБ в Україні розвивається завдяки державним програмам підтримки, таким як «Доступні кредити 5-7-9 %» та програмам портфельних гарантій. Однак розвиток гальмується через високі ризики, пов'язані з війною, бюрократичні затримки та брак фінансової грамотності підприємців. Розширення доступу до вузькоспеціалізованих продуктів, таких як факторинг і лізинг, допомагає частково вирішити ці проблеми, але для повного розкриття потенціалу МСБ необхідні подальші реформи та спрощення процедур кредитування.

Література

1. Супрун А. В. Chodecal D. Impact of lending policy on banking industry in Nigeria. *Journal of economy*. 2004. № 7(4). С. 12–22. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2658/1/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D1%80%D1%83%D0%BD.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).

2. Банківське кредитування: основи, система, принципи та форми забезпечення. Система банківського кредитування. Принципи банківського кредитування. Форми забезпечення кредитів. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/bank/20123/> (дата звернення: 20.10.2024).

3. Людковська Ю. Ю., Абдуллаєва А.Є. Оцінка сучасних тенденцій банківського кредитування в Україні протягом 2018-2023 років. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3058/2979> (дата звернення: 20.10.2024).

4. Кредитування бізнесу під час війни: виклики та можливості.
URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpryiemtsiv-pid-chas-viiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti> (дата звернення: 20.10.2024).

5. Порівняння провідних банків України: активи, капітал, доходи та сплачені податки. URL: <https://psm7.com/uk/bank/porivnyannya-providnih-bankiv-ukrayini-aktiv-i-kapital-dohodi-ta-splacheni-podatki.html> (дата звернення: 20.10.2024).

6. Томнюк Т.Л. Зарубіжний досвід підтримки малого бізнесу: уроки для України. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/80.pd (дата звернення: 20.10.2024).

7. Антків В. В. Банківське кредитування малого і середнього бізнесу. *Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених*. 2022. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1815/1/Antkiv%20V.V.%2C%20BSs-51.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).

8. Суть, основні риси та принципи банківського кредитування.
URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/bank/20468/> (дата звернення: 20.10.2024).